

Kulturförvaltningen
Tjänsteskrivelse till Kulturnämnden

Datum:
2021-11-18

Diarienummer:
KTN-2021-00627

Handläggare:
Runa Krehla, Emir Padovic

Verka för att fler barn till utrikes födda föräldrar går i fritidsklubb

Förslag till beslut

Kulturnämnden beslutar

1. **att** ge förvaltningen i uppdrag att fortsätta med arbetet i linje med föredragningen i ärendet

Ärendet

Genom inriktningsmål 6 i mål och budget 2021 som lyder ”Uppsalas alla barn och elever ska klara sin utbildning, nå sin gymnasieexamen och utmanas i sitt lärande” har utbildningsnämnden och kulturnämnden fått i uppdrag att verka för att fler barn till utrikes födda föräldrar går på förskola, fritidshem och fritidsklubb.

Utifrån uppdraget har förvaltningen tillsammans med utbildningsförvaltningen analyserat statistik över inskrivna barn i fritidshem och fritidsklubb och tittat på hinder och orsaker till att föräldrar avstår från att söka plats i fritidsklubb för sitt barn. I nära samarbete med verksamheten har förvaltningen utifrån analysen tagit fram förslag till möjliga åtgärder som kan vidtas för att öka andelen barn till utrikesfödda föräldrar i fritidsklubb.

Beredning

För att få en bild över hur inskrivningsgraden ser ut har en kartläggning och analys av nuläget skett vad gäller antal barn med utländsk bakgrund inskrivna i förskola, fritidshem och fritidsklubb. Som underlag för analysen har utbildningsförvaltningen och kulturförvaltningen gemensamt beställt statistik från SCB över antal barn som är placerade i fritidshem och fritidsklubb uppdelat på nyko-områden samt med information om olika bakgrundsvariabler som andelen barn som är födda utomlands eller barn med föräldrar som är födda utomlands.

Utifrån uppdraget har förvaltningen tillsammans med utbildningsförvaltningen analyserat siffrorna från SCB och tittat på hinder och orsaker till att föräldrar avstår från att söka plats för sitt barn i fritidsklubb. I nära samarbete med verksamheten har förvaltningen utifrån analysen tagit fram förslag till möjliga åtgärder som kan vidtas för att öka andelen barn till utrikesfödda föräldrar i fritidsklubb.

Föredragning

Genom inriktningsmål 6 i mål och budget 2021 som lyder ”Uppsalas alla barn och elever ska klara sin utbildning, nå sin gymnasieexamen och utmanas i sitt lärande” har utbildningsnämnden och kulturnämnden fått i uppdrag att verka för att fler barn till utrikes födda föräldrar går på förskola, fritidshem och fritidsklubb.

I uppdragsbeskrivningen står:

”Att gå i förskola, fritidshem och fritidsklubb lägger en bra grund för integration och en framtida etablering på arbetsmarknaden. De bidrar till att förbättra förutsättningarna för bra kunskapsresultat i skolan, särskilt för barn till föräldrar med lägre utbildning och barn med utrikes födda föräldrar”.

Målgruppen elever i årskurs 4–6 består av 8186 individer, varav 6169 elever inte har utländsk bakgrund (25 % av eleverna har utländsk bakgrund). Andelen barn/elever i åk 4–6 som inte är placerade i fritidshem/fritidsklubb är i medeltal 69,2 %. Det är något fler flickor (71,6 %) än pojkar (66,8 %) som inte deltar. För elever som är födda utomlands är det 77,8 % som inte är inskrivna i en fritidshem/fritidsklubb, och för elev född i Sverige med föräldrar födda utomlands är 73,6 % inte inskrivna.

De barn som är inskrivna i fritidsklubb i högre grad är de vars föräldrar har forskarutbildning/eftergymnasial utbildning, där barnet/eleven inte har utländsk bakgrund och/eller inte bor i familj med försörjningsstöd. Likaså är barn/elever som är födda utomlands eller har föräldrar med förgymnasial utbildning i lägre grad inskrivna i fritidsklubb. Resultaten följer forskningresultaten där man kan se att socioekonomi, föräldrarnas utbildningsbakgrund samt utländsk bakgrund påverkar deltagande i fritidsverksamhet.

Att ett barn inte är inskrivet i en fritidsklubb, eller att en verksamhet har låg inskrivningsgrad, kan dock ha fler orsaker än bakgrundsfaktorerna ovan. För att kunna titta på orsak och samband skulle man behöva studera förutsättningarna för varje fritidsklubb separat. Har det att göra med skolans attraktionskraft (om fritidsklubben ligger i skolan), fritidsklubbens lokalisering eller innehåll och kvalitet. Det enskilda barnets preferenser avgör förstås också. På systemnivå kan vi dock konstatera att barn/elever med utländsk bakgrund deltar i lägre grad än andra barn/elever.

Möjliga orsaker till att färre elever med utländsk bakgrund är inskrivna i fritidsklubb

Det är inte lätt att förstå informationen om hur ansökan går till och att det är olika ansökningar för skola, fritidshem och fritidsklubb. Särskilt svårt kan det vara för vårdnadshavare som inte hanterar det svenska språket eller saknar de digitala förutsättningarna då ansökan sker i e-barn och ungdom och med Bank-id.

Vårdnadshavare kan sakna kunskap om fritidens betydelse för barnets utveckling och socialisering, och att det i sin tur kan påverka resultaten i skolan positivt. Ytterligare en orsak kan vara avgiften där en placering i fritidsklubb medför en kostnad om 200

kr/månad. Den kan tyckas vara försumbar men för en familj som har det tufft ekonomiskt kan det vara avgörande. Samtidigt så är inte omsorgsbehovet lika stort som i de lägre skolåldrarna. Vårdnadshavarna kanske gör bedömningen att barnet

klaras sig självt, alternativt finns det ett storasyskon eller en förälder hemma. För det enskilda barnet och dess utveckling så kan dock fritidsklubben ha stor betydelse.

Avstånd mellan hem, skola och fritidsklubb/fritidshem kan även det vara avgörande vid val av fritidsklubb eller fritidshem. Det finns inte alltid en fritidsklubb i nära anslutning till den skola där man går, eller där man bor.

Förslag till åtgärder

Utifrån kartläggningen 2021 och analys föreslås följande åtgärder:

- Att tillsammans med utbildningsnämnden se över rutiner för övergång mellan skola/fritidshem och fritidsklubb och säkerställa att vårdnadshavare får information om fritidsklubben, verksamhetens innehåll och om själva ansökningsförandet.
- Se över kommunikationsmaterial och säkerställa att det finns lättillgänglig information på flera språk och hur det materialet sprids.
- En fortsatt systematisk uppföljning och analys av andel barn som ej är placerade i fritidsklubb på enhetsnivå för att kunna sätta in riktade åtgärder lokalt.
- Kommunicera med och motivera föräldrar. Lyfta den personliga utvecklingen hos det enskilda barnet och barnets rätt till en bra fritid.
- Samverka med andra förvaltningar/myndigheter på kommunen som når familjer i särskilt behov av stöd för att öka medvetenheten om fritidens betydelse och att uppmuntra föräldrar att skriva in sina barn i en fritidsklubb
- Göra en reviderad utvecklingsplan för fritidsklubbar som kan ersätta ”Strategisk plan för Fritidsklubbar 2017–2021”.

Ekonomiska konsekvenser

Om förvaltningen ska ta fram ytterligare information på flera språk, kan det innebära en kostnad. Andra insatser bedöms kunna göras inom ram som att samverka för att ta fram utökade rutiner med utbildningsförvaltningen och andra berörda förvaltningar/myndigheter.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse daterad 26 oktober 2021

Bilaga 1. Analysrapport Verka för att fler barn till utrikes födda går i fritidsklubb

Kulturförvaltningen

Sten Bernhardsson
Förvaltningsdirektör

Kulturförvaltningen
Rapport

Datum:
2021-10-21

Diarienummer:
KTN-2021-00627

Handläggare:
Krehla Runa

Verka för att fler barn till utrikes födda går i fritidsklubb – analys av nuläge och förslag till åtgärder

Innehåll

Inledning	3
Uppdrag	3
Fritidshem och fritidsklubb	3
Genomförande av uppdraget.....	4
Fritidshemmets och fritidsklubbens betydelse för barns utveckling och lärande	4
Barns och ungas levnadsvillkor och det kompensatoriska uppdraget.....	4
Fritidshemmets betydelse	5
Öppen fritidsverksamhet och fritidsklubbens betydelse.....	5
Kartläggning och analys av nuläget.....	6
Underlag	6
Kartläggning.....	6
Analys - hinder och orsaker till ökat deltagande i fritidsklubb	10
Kunskap kring deltagande i fritidshem.....	10
Forskning kring deltagande i fritidsaktiviteter i stort.....	10
Möjliga orsaker – erfarenheter från verksamheterna.....	11
Förslag på åtgärder för att öka inskrivningsgraden	12
Insatser idag	12
Förslag på nya och utvecklade åtgärder	12

Inledning

Uppdrag

Genom inriktningsmål 6 i mål och budget 2021 som lyder ”Uppsalas alla barn och elever ska klara sin utbildning, nå sin gymnasieexamen och utmanas i sitt lärande” har utbildningsnämnden och kulturnämnden fått i uppdrag att verka för att fler barn till utrikes födda föräldrar går på förskola, fritidshem och fritidsklubb.

Uppdrag 13:

- Verka för att fler barn till utrikes födda föräldrar går i förskola, fritidshem och fritidsklubb. (UBN och KTN)

Uppdraget är beskrivet i mål och budget enligt nedan:

”Att gå i förskola, fritidshem och fritidsklubb lägger en bra grund för integration och en framtida etablering på arbetsmarknaden. De bidrar till att förbättra förutsättningarna för bra kunskapsresultat i skolan, särskilt för barn till föräldrar med lägre utbildning och barn med utrikes födda föräldrar. När barnen går i förskolan skapas även möjlighet för föräldrar att studera eller arbeta vilket i sin tur främjar etablering. Kommunen behöver identifiera varför inte fler utrikes födda barn går på förskola, fritidshem och fritidsklubb och vidta åtgärder för att åstadkomma en förändring.”

Uppdraget förväntas leda till bättre förutsättningar till goda studieresultat för barn till utrikes födda föräldrar.

Fritidshem och fritidsklubb

Skollagen är tydlig i sin skrivning när det gäller kommunens skyldighet att erbjuda fritidshem: "Fritidshem ska erbjudas till och med vårterminen det år då eleven fyller 13 år. Från och med höstterminen det år då eleven fyller 10 år får öppen fritidsverksamhet erbjudas i stället för fritidshem, om eleven inte på grund av fysiska, psykiska eller andra skäl är i behov av sådant stöd i sin utveckling som endast kan erbjudas i fritidshem" (14 kap 7 §).

I Uppsala kommun kan föräldrar till barn som är 10–12 år gamla skriva in sitt barn i en fritidsklubb (öppen fritidsverksamhet) istället för fritidshem. Utbildningsnämnden ansvarar för fritidshemmen och kulturnämnden för fritidsklubbarna.

Fritidsklubb är en öppen fritidsverksamhet som erbjuds barn 10–12 år i enlighet med skollagens beskrivning ovan. Öppen fritidsverksamhet utgår från barnens behov av fritidsaktiviteter och möjlighet att utveckla intressen, och lägger mindre vikt vid barnets omsorgsbehov. Verksamheten anpassas efter barnets ålder och intressen. Verksamheten når många av kommunens 10–12 åringar och har en relativt bra geografisk spridning. Kulturförvaltningens avdelning Fritid Uppsala driver 23 fritidsklubbar, och föreningen KFUM Uppsala en fritidsklubb. Fritidsklubbarna ligger utspridda i stad och på landsbygd. Idag betalar man som förälder 200 kr/månad för ett inskrivet barn på fritidsklubb. Du kan skriva in ditt barn på valfri fritidsklubb, oavsett var barnet bor eller går i skolan. Fritidsklubben har en viktig förebyggande roll med bra tillgänglighet och relativt låga avgifter (jämfört med fritidshem).

I fritidsklubb kan barnet delta oavsett om vårdnadshavarna har en sysselsättning eller ej, vilket inte är fallet inom fritidshemmen. Sedan den 1 januari 2020 har dock alla elever rätt att delta i fritidshemmets undervisning fram till klockan 15.30 på skoldagar.

Genomförande av uppdraget

Utbildningsförvaltningen och kulturförvaltningen har gemensamt beställt statistik från SCB över antal barn som är placerade i fritidshem och fritidsklubb uppdelat på nyko-områden samt med information om olika bakrundsvariabler som andelen barn som är födda utomlands eller barn med föräldrar som är födda utomlands.

En kartläggning av nuläget och analys med stöd av siffrorna från SCB är genomförd vad gäller andelen barn till utrikes födda föräldrar i fritidshem och fritidsklubb. Arbetet har skett i samverkan mellan utbildningsförvaltningen som ansvarar för fritidshemmen samt kulturförvaltningen som ansvarar för fritidsklubbarna.

Utifrån uppdraget redovisas i denna rapport:

- Kartläggning och analys av siffrorna från SCB
- En analys av hinder och orsaker till att föräldrar avstår från att söka plats för sitt barn i fritidsklubb
- Förslag till möjliga åtgärder på som kan vidtas för att öka andelen barn till utrikesfödda föräldrar i fritidsklubb

Fritidshemmets och fritidsklubbens betydelse för barns utveckling och lärande

Barns och ungas levnadsvillkor och det kompensatoriska uppdraget

Forte – *Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd* har sammanställt en kunskapsöversikt om ungdomars och unga vuxnas generella levnadsvillkor i Sverige, med fokus på ojämlikhet. Rapporten beskriver en tydlig koppling mellan låg ekonomisk standard och en negativ påverkan på ungdomars och unga vuxnas övriga levnadsvillkor. Skolgången beskrivs ha mycket stor betydelse för ungdomars hälsa, välmående och framtida möjligheter till utbildning och sysselsättning (Forte 2018). En trygg skolgång och att gå ut skolan med goda kunskaper är en stark skyddsfaktor och kan indirekt minska risken för kriminalitet och utanförskap (Regeringen 2019, dir. 2019:94).

Statistiska centralbyråns (SCB:s) statistik över rikets skolresultat från 2019 visar att faktorer som utländsk bakgrund och föräldrar utan eftergymnasial utbildningsnivå, ger en generellt högre risk för eleven att inte klara grundskolans kunskapskrav. Av Sveriges niondeklassare som inte uppnådde kunskapskraven i ett, flera eller alla ämnen år 2019/2020, hade 40,5 procent utländsk bakgrund (Elever födda utomlands samt elever födda i Sverige med båda föräldrarna födda utomlands), medan 17,8 procent hade svensk bakgrund (elever födda i Sverige med minst en förälder född i Sverige). Av Sveriges niondeklassare som inte uppnådde kunskapskraven i ett, flera eller alla

ämnen år 2019/2020, hade 31,8 procent föräldrar med motsvarande gymnasial utbildning, och 13,8 procent hade föräldrar med eftergymnasial utbildning. 62 procent av eleverna hade föräldrar med enbart förgymnasial utbildning (SCB 2020).

Åtgärder för att säkerställa en likvärdig skolgång och möjliggöra för skolväsendet att uppfylla sitt kompensatoriska uppdrag beskrivs som den huvudsakliga utmaningen för att förbättra levnadsvillkoren för barn och unga (Forte 2018).

Fritidshemmets betydelse

Fritidshemmet följer läroplanens första och andra del: Skolans värdegrund och uppdrag, samt Övergripande mål och riktlinjer för utbildningen. Fritidshem ska erbjuda alla elever från 6 års ålder till och med vårterminen det år de fyller 13 år. För barn i åldrarna 10–13 år får kommunen bedriva öppen fritidsverksamhet i stället för fritidshem, vilket förvaltningen gör i form av fritidsklubbar.

Fritidshemmet ska stimulera elevernas utveckling och lärande samt erbjuda dem en meningsfull fritid och rekreation. Utbildningen ska utgå från en helhetssyn på eleven och elevens behov och intressen samt främja allsidiga kontakter och social gemenskap. Det handlar om att genom lek stötta barns tillit till andra och sig själv.

I juni 2020 överlämnades betänkandet ”Stärkt kvalitet och likvärdighet i fritidshem och pedagogisk omsorg (SOU 2020:34). Utredningen hade som uppdrag att kartlägga och analysera vilka utvecklingsområden som finns i fritidshemmet och vid behov föreslå åtgärder för att öka kvaliteten och likvärdigheten och stärka fritidshemmets kompensatoriska uppdrag. I utredningen framhålls att det finns ett samband mellan social bakgrund och studieresultat. Fritidshemmet har därmed en viktig uppgift att komplettera skolans obligatoriska verksamhet samt kompensera för skillnader i olika livsvillkor och värna elevernas rätt till likvärdig utbildning. Utredningen lyfter dock det faktum att fritidshemmet är en frivillig verksamhet och att de elever som kanske har störst behov av fritidshemmets undervisning är de elever som av olika skäl väljer att ej delta.

Öppen fritidsverksamhet och fritidsklubbens betydelse

Flera studier som genomförts av Ung livsstil visar att de som inte aktivt deltar i fritidsaktiviteter (”utomstående”) skattar sin hälsa och livskvalitet lägre än de som deltar aktivt i fritidsaktiviteter. Oberoende av kön och ålder gäller att de ”utomstående” i högre utsträckning uppger att deras hälsa inte är bra (Elofsson et al. 2020). I forskningsrapporten anges att detta borde utgöra ett viktigt inslag i kommunernas arbete med att förbättra hälsan bland barn och ungdomar, där utomstående är en viktig grupp att fånga in.

Forskargruppen som står bakom boken *”Ungdomars fritidsaktiviteter: deltagande, möjligheter och konsekvenser”* har studerat fritidsaktiviteter och dess betydelse för dagens ungdomar. Resultatet av deras forskning visar på värdet av organiserade fritidsaktiviteter inom föreningslivet, inte minst inom idrottsföreningar. Flera av bokens delstudier visar att den strukturerade fritiden, med aktiviteter som att spela i ett fotbollslag eller sjunga i kör, ger positiva effekter på ungas betyg, utbildningsambitioner och hälsa. Resultaten kvarstår även när hänsyn tas till klassbakgrund, etnicitet och andra egenskaper. Studien redovisar ett direkt positivt

samband mellan deltagande i idrottsföreningar och ungdomars slutbetyg (i årskurs 9) och deras framtida utbildningsplaner. Deltagande i organiserade kulturella och religiösa aktiviteter har också visat sig leda till högre betyg och ökade utbildningsambitioner (Behtoui et al 2020).

”Organiserade fritidsaktiviteter för barn och ungdomar tenderar att vara berikande i sig och generera ett lärande som är positivt för såväl individ som samhälle.”

(Debattartikel i DN 2020, undertecknad fem forskare inom sociologi, socialt arbete och pedagogik vid fyra lärosäten i Sverige)

Ovanstående resonemang stöds av annan, såväl svensk som nationell forskning. Behtoui et al (2020) konstaterar exempelvis att de tyngst vägande fördelarna med deltagande i föreningar och organiserade fritidsaktiviteter är så kallade ”soft skills”. Soft skills är lärdomar som fritidsaktiviteterna kan ge i form av samarbetsförmåga, självdisciplin, samhälleligt engagemang, att lära sig att ta ansvar, träna sociala förmågor och vidga sina horisonter. Forskarna menar att detta är viktiga egenskaper som skapar förutsättningar för utveckling, skolresultat, välmående och livschanser (Behtoui et al 2020).

Kartläggning och analys av nuläget

Underlag

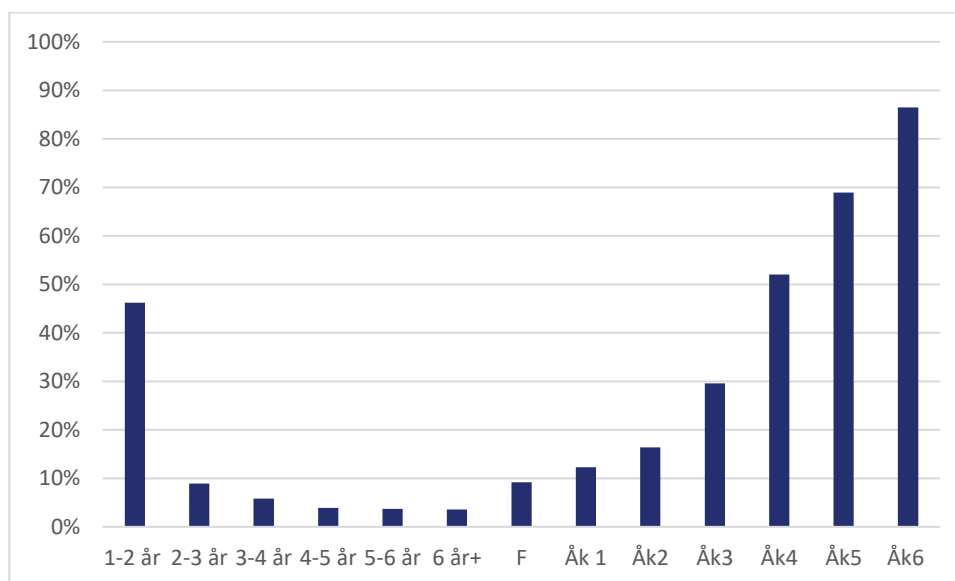
Kartläggning gäller barn som ej är inskrivna i fritidshem och fritidsklubb och genomfördes under 2021. Kartläggningen baseras på data från SCB och underlaget ger information om ej placerade barn relaterat till:

- utländsk bakgrund
- vårdnadshavares utbildningsbakgrund
- vårdnadshavare med försörjningsstöd
- boende med en- eller två vårdnadshavare
- geografiska områden i Uppsala kommun

Kartläggning

Målgruppen elever i årskurs 4–6 består av 8186 individer, varav 6169 elever inte har utländsk bakgrund (25 % av eleverna har utländsk bakgrund). Andelen barn/elever i åk 4–6 som inte är placerade i fritidshem/fritidsklubb är i medeltal 69,2 %. Det är något fler flickor (71,6 %) än pojkar (66,8 %) som inte deltar. För elever som är födda utomlands är det 77,8 % som inte är inskrivna i en fritidshem/fritidsklubb, och för elev född i Sverige med föräldrar födda utomlands är 73,6 % inte inskrivna.

Diagram 1. Andel barn och elever i Uppsala kommun som inte är inskrivna i förskola eller fritidshem/fritidsklubb.

Till skillnad från förskolans statistik där inskrivningsgraden ökar i takt med barnets ålder, visar kartläggningen för fritidshem och fritidsklubb att inskrivningsgraden sjunker med stigande ålder, där fritidshemmen tappar inskrivna barn redan vid övergången från förskolan. I förskoleklass är 9 procent av eleverna ej inskrivna i fritidshem, i åk 6 är det närmare 90 procent som inte är inskrivna. Mellan åk 3 och 4 sker ett stort tapp där 30 procent inte är inskrivna i fritidshem i åk 3 och 52 procent inte är inskrivna i fritidshem/fritidsklubb i åk 4. En förklaring är att omsorgsbehovet minskar med ökande ålder men en annan viktig parameter är att verksamheten övergår i annan form, fritidsklubb, som inte alltid ligger i nära anslutning till den skola man går i. För många elever sker det ett skolbyte inför årskurs 6 vilket troligtvis minskar incitamentet att vara inskriven i en fritidsklubb ytterligare.

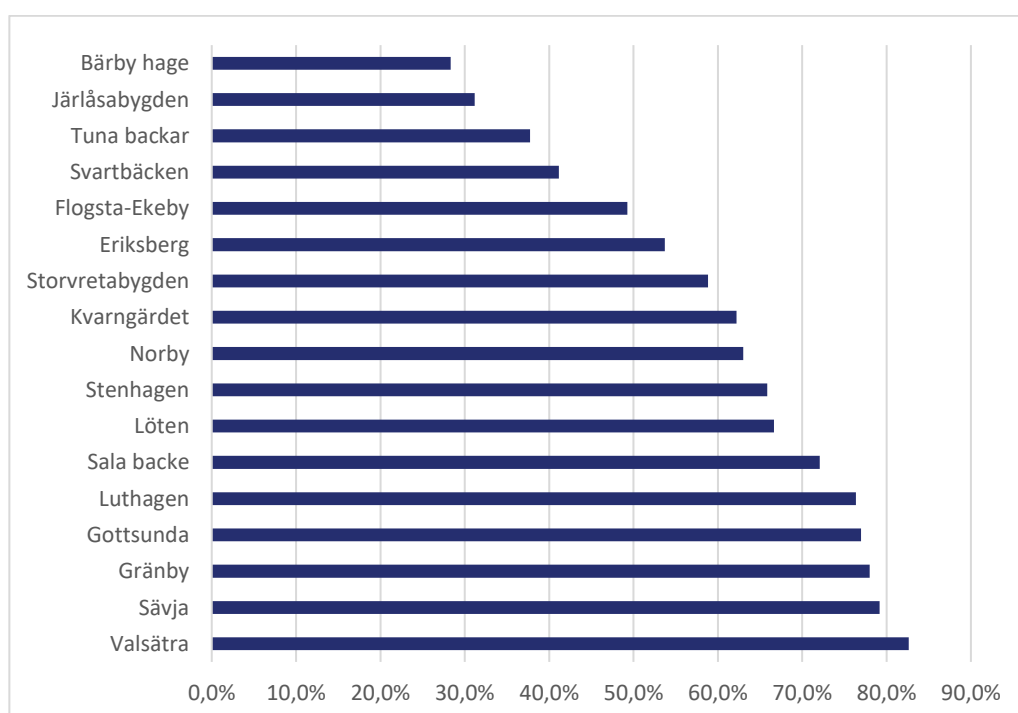
Betydelsen av fritidsklubbens placering kan man se i vissa landsbygdsskolor som har fritidsklubbar där fler barn är inskrivna i fritidsklubb i åk 4 jämfört med fritidshem åk 3. Det tyder samtidigt på ett stort omsorgsbehov på landsbygden och att fritidsklubben som verksamhetsform kan ha större potential än fritidshemmet att locka de äldre barnen att delta i verksamheten.

Diagram 2. Andel icke inskrivna barn kopplat till bakgrundsfaktorer

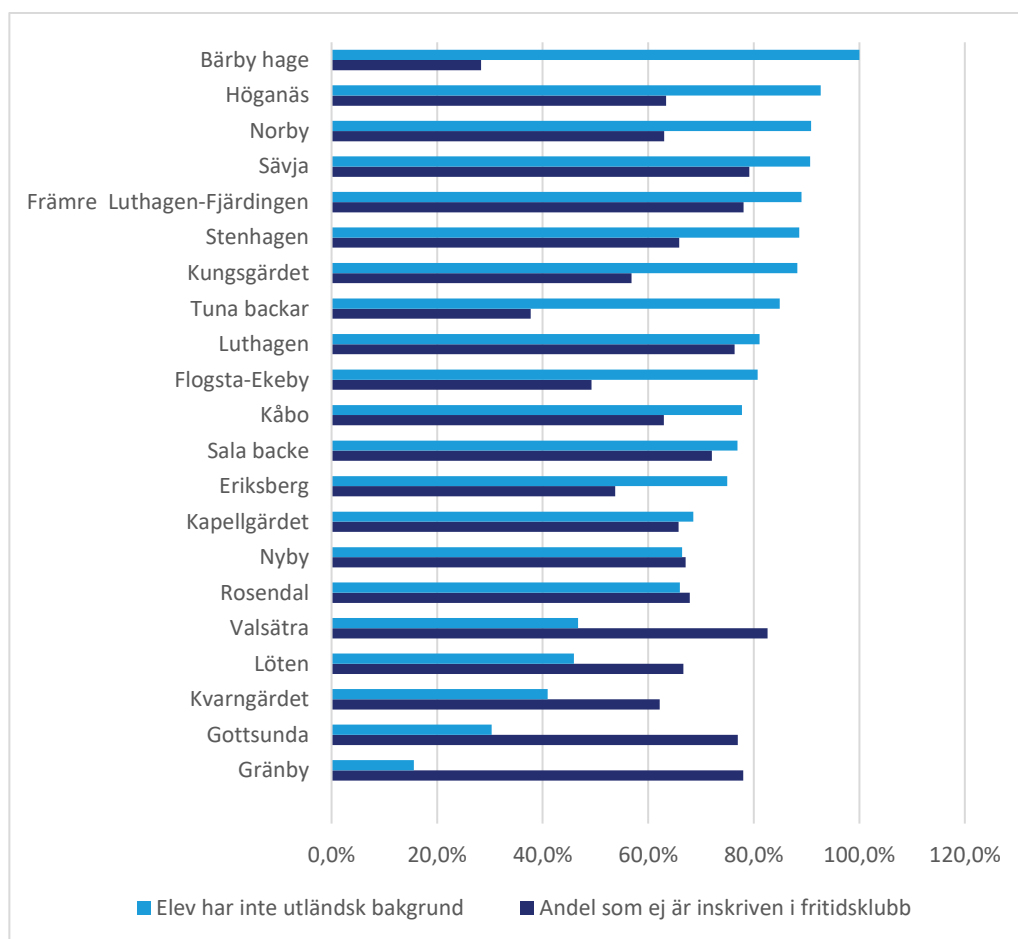
De barn som är inskrivna i fritidsklubb i högre grad är de vars föräldrar har forskarutbildning/eftergymnasial utbildning, där barnet/eleven inte har utländsk bakgrund och/eller inte bor i familj med försörjningsstöd. Likaså är barn/elever som är födda utomlands eller har föräldrar med förgymnasial utbildning i lägre grad inskrivna i fritidsklubb. För barn/elev som är född i Sverige med föräldrar födda utomlands är 73,6 % icke inskrivna jämfört med 69,2 % i medeltal. Resultaten följer forskningresultaten (se mer nedan) där man kan se att socioekonomi, föräldrarnas utbildningsbakgrund samt utländsk bakgrund påverkar deltagande i fritidsverksamhet.

Diagram 3. Andel som ej är inskriven i fritidsklubb i områden där det finns en fritidsklubb

Eftersom det fria skolvalet finns och barn är mer rörliga idag är det inte säkert att de går i skola i den stadsdel där de bor, och därmed troligtvis inte heller i en fritidsklubb i stadsdelen. Annat som påverkar om man är inskriven är variabler som exempelvis verksamhetens innehåll och om man upplever att den håller god kvalitet, vad kompisar eller syskon gör efter skolan, närheten till hemmet, skol- och busstider, läxor och andra fritidsaktiviteter. Statistiken ovan är kopplat till vilken stadsdel barnen bor i och visar det är låg inskrivningsgrad (fler än 70 % som inte deltar) i Valsätra/Gottsunda, Sävja, Gränby, Luthagen och Salabacke.

Diagram 4. Andel icke inskrivna kopplat till stadsdel och utländsk bakgrund

I Valsätra, Gottsunda och Gränby är det både många barn/elever med utländsk bakgrund samt många barn/elever som inte är inskrivna i fritidsklubb.

I utbildningsförvaltningens analys över inskrivna barn i fritidshem på skolenhetsnivå går det att utläsa att skolor i de områden där andelen elever med utländsk bakgrund är hög, även har en låg inskrivningsgrad redan i förskoleklass jämfört med kommunens genomsnitt. I de skolor som är belägna i områden där 50 procent eller fler har utländsk bakgrund är i snitt 26 procent av eleverna i förskoleklass ej inskrivna i fritidshem medan snittet för samtliga förskoleklasser är 9 procent. Vid en närmare analys av områdena Gottsunda, Valsätra, Gränby, Löten, Kvarngärdet, Stenhagen och Sävja, där det bor en hög andel elever med utländsk bakgrund går det att se skillnader i inskrivningsgrad i fritidshem mellan skolor i samma eller liknande område. Personal på de skolor som har högre andel inskrivna elever i fritidshem har bekräftat att de arbetat aktivt med delaktighet samt att synliggöra verksamheten och informera om mål, syfte och verksamhetens betydelse för elevernas utveckling. Även information och stöd i inskrivningsprocessen har givits. En utökad samverkan mellan skola/fritidshem och

fritidsklubb i övergången mellan årskurs 3 och 4 skulle troligen på samma sätt öka inskrivningsgraden i fritidsklubb.

Den låga inskrivningsgraden i några stadsdelar kan ha fler orsaker än utländsk bakgrund, precis som diagram 2 visar ovan. För att kunna titta på orsak och samband skulle man behöva studera förutsättningarna för varje fritidsklubb separat. Har det utöver bakgrundsfaktorn utländsk bakgrund med socioekonomiska faktorer att göra, skolans attraktionskraft (om fritidsklubben ligger i skolan), fritidsklubbens lokalisering eller innehåll. I alla tätorter/stadsdelar finns det inte en fritidsklubb. På systemnivå kan vi dock konstatera att barn/elever med utländsk bakgrund deltar i lägre grad än andra barn/elever.

Analys - hinder och orsaker till ökat deltagande i fritidsklubb

Kunskap kring deltagande i fritidshem

I betänkandet ”Stärkt kvalitet och likvärdighet i fritidshem och pedagogisk omsorg” (SOU 2020:34) kunde man se samma tendenser i hela landet när det gäller inskrivningsgrad i fritidshem. Resultatet följer även förskolans kartläggning och forskningsresultat om att socioekonomi, vårdnadshavares utbildningsbakgrund samt utländsk bakgrund påverkar barns deltagande i fritidsverksamhet i stort.

Forskning kring deltagande i fritidsaktiviteter i stort

Ung livsstil (Elofsson et al. 2020) visar på att det finns ett samband mellan deltagande i fritidsaktiviteter och socioekonomisk bakgrund. I sin rapport menar de att det är vanligare att de som har en lägre socioekonomisk ställning är ”utomstående”. Familjens ekonomi och i synnerhet föräldrarnas utbildningsnivå, hänger intimt samman med ungas idrottande. Utländsk bakgrund är också en faktor som är överrepresenterad bland de barn och unga som är utomstående (Elofsson et al. 2020).

Utrikes födda tjejer anger i mindre utsträckning att de är med i en förening, klubb, sällskap eller organisation än inrikes födda tjejer och inrikes/utrikes födda pojkar (40 procent jämfört med 62–64 procent). (Uppsala kommun 2020, jämställdhetsbokslut 2019).

I boken ”Ungdomars fritidsaktiviteter: deltagande, möjligheter och konsekvenser” menar forskarna bakom boken att barn till föräldrar som är låginkomsttagare och har lägre utbildning, ”*inte alls har samma tillgång*” till fritidsaktiviteter som barn till högutbildade föräldrar med högre inkomster. Unga som bor i marginaliserade bostadsområden tycks generellt ha tillgång till organiserade idrottsliga och kulturella aktiviteter i mindre utsträckning än de som bor i mer välställda områden. (Behtoui et al 2020)

Möjliga orsaker – erfarenheter från verksamheterna

Bristfällig information och komplicerad ansökningsprocess

Det är en inskrivningsprocess som innebär många steg och som gör det svårt för framförallt vårdnadshavare som inte hanterar det svenska språket eller saknar de digitala förutsättningarna då ansökan sker i e-barn och ungdom och med Bank-id. Det händer att personal på fritidsklubbarna får hjälpa och lotsa föräldrar i hur man ansöker.

Det förekommer även bristfällig information kring hur ansökan går till och att det är olika ansökningar för skola, fritidshem och fritidsklubb. Information kan även behövas på flera språk.

Okunskap om fritidsklubben och dess innehåll

Det kan finnas en osäkerhet om hur samhället fungerar i stort och en rädsla för myndigheter som gör att vårdnadshavare känner sig tveksam till att placera sitt barn i en verksamhet de inte känner till. Vårdnadshavare kan sakna kunskap om vad man kan göra på en fritidsklubb och fritidens betydelse i stort för barnets utveckling och socialisering, och att det i sin tur kan påverka resultaten i skolan positivt.

Ekonomi

En placering i fritidsklubb medför en kostnad för vårdnadshavaren, vilket kan påverka inskrivningsgraden. Kostnaden om 200 kr/månad kan tyckas försumbar men för en familj som har det tufft ekonomiskt kan det vara avgörande. Det finns exempel från verksamheten där barn provar på fritidsklubben några veckor, men när det är dags att skriva in sig så blir avgiften ett hinder och de får inte möjlighet att fortsätta.

Omsorgsbehov kontra barnets behov av en aktiv fritid

Vårdarshavarna gör bedömningen att barnet klarar sig självt, alternativt finns det ett storasyskon eller en förälder hemma. För det enskilda barnet och dess utveckling så kan dock fritidsklubben ha stor betydelse.

Tillgänglighet

Avstånd mellan hem, skola och fritidsklubb/fritidshem är avgörande vid val av fritidsklubb eller fritidshem. Det finns inte alltid en fritidsklubb i nära anslutning till den skola där man går, eller där man bor.

Förslag på åtgärder för att öka inskrivningsgraden

Insatser idag

Alla vårdnadshavare med elev i årskurs 3 får en informationsfolder om de kommunala fritidsklubbarna hemskickad under vårterminen. Foldern innehåller information om verksamheten samt hur man anmäler sig och finns även översatt på flera språk. KFUM Gottsunda fritidsklubb skickar även de ut information om verksamheten och hur man anmäler sig till vårdnadshavare med elev i årskurs 3 i skolor i Gottsunda/Valsätraområdet. Det görs klassbesök, besök på föräldramöten samt erbjuds öppet hus. Arbetet kan dock behöva utvecklas, intensifieras och inte minst systematiseras.

Förslag på nya och utvecklade åtgärder

Utifrån kartläggningen 2021 och analys föreslås följande åtgärder:

- Att tillsammans med utbildningsnämnden se över rutiner för övergång mellan skola/fritidshem och fritidsklubb och säkerställa att vårdnadshavare får information om fritidsklubben, verksamhetens innehåll och om själva ansökningsförandet.
- Se över kommunikationsmaterial och säkerställa att det finns lättillgänglig information på flera språk och hur det materialet sprids
- En fortsatt systematisk uppföljning och analys av andel barn som ej är placerade i fritidsklubb på enhetsnivå för att kunna sätta in riktade åtgärder lokalt.
- Kommunicera med och motivera föräldrar. Lyfta den personliga utvecklingen hos det enskilda barnet och barnets rätt till en bra fritid.
- Samverka med andra förvaltningar/myndigheter på kommunen som når familjer i särskilt behov av stöd för att öka medvetenheten om fritidens betydelse och att uppmuntra föräldrar att skriva in sina barn i en fritidsklubb.
- Göra en reviderad utvecklingsplan för fritidsklubbar som kan ersätta ”Strategisk plan för Fritidsklubbar 2017–2021”